

НИЖНИК Г. П.,

керівник

*(Вараська окружна прокуратура
Рівненської області)*

УДК 343.132

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2024.5.107>**РОЛЬ ТА ФУНКЦІЇ ПРОКУРОРА ПІД ЧАС ВІДКРИТТЯ
МАТЕРІАЛІВ ІНШІЙ СТОРОНІ**

У статті досліджено роль та функції прокурора при відкритті матеріалів іншій стороні в кримінальному провадженні згідно з положеннями діючого Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК). Автором проаналізовано зміни щодо ролі прокурора з прийняттям КПК, зокрема, перехід від наглядової функції до активного процесуального керівництва. Проведено класифікацію основних функцій прокурора на етапі відкриття матеріалів іншій стороні. Детально розглянуто кожен з цих напрямів діяльності прокурора, їх зміст та значення для забезпечення законності, справедливості та змагальності кримінального процесу. Особливу увагу в статті приділено аналізу проблемних питань, пов'язаних з виконанням прокурором своїх функцій при відкритті матеріалів, зокрема труднощі щодо повідомлення великої кількості захисників, забезпечення своєчасного та повного доступу до матеріалів, а також необхідність адаптації сучасних технологій для спрощення та підвищення ефективності цього процесу. На основі аналізу судової практики Верховного Суду, автор досліджує питання належного повідомлення про завершення досудового розслідування, порядку ознайомлення з матеріалами та вирішення спорів, що виникають у зв'язку з цим.

Зокрема, зазначено, що реалізація функції відкриття матеріалів кримінального провадження іншій стороні є одним із ключових елементів дотримання принципу змагальності, що передбачає рівні можливості сторін у процесі доказування. Водночас, актуальними залишаються питання, пов'язані з можливістю зловживання цим процесуальним правом з боку сторони захисту, що може спричиняти затягування розгляду справи. У зв'язку з цим, у статті обґрунтовано необхідність удосконалення процесуальних механізмів запобігання таким зловживанням. Окремо розглянуто питання електронного документообігу та можливість використання цифрових технологій для оптимізації процесу відкриття матеріалів. У статті запропоновано шляхи вирішення проблем, пов'язаних з відкриттям матеріалів іншій стороні, зокрема, щодо удосконалення порядку повідомлення захисників та забезпечення належного доступу до матеріалів.

Ключові слова: прокурор, відкриття матеріалів, досудове розслідування, кримінальний процес, змагальність, право на захист.

Nyzhnyk G. P. The role and functions of the prosecutor during the disclosure of materials to the other party

The article examines the role and functions of the prosecutor in the disclosure of materials to the opposing party in criminal proceedings in accordance with the provisions of the current Criminal Procedure Code of Ukraine (CPC). The author analyzes the changes in the prosecutor's role following the adoption of the CPC, particularly the shift from a supervisory function to active procedural management. A classification of the prosecutor's main functions at the stage of material disclosure to

the opposing party is provided. Each aspect of the prosecutor's activity in this process is examined in detail, including its content and significance in ensuring the legality, fairness, and adversarial nature of criminal proceedings. Special attention is given to problematic issues related to the prosecutor's fulfillment of their functions during material disclosure, including difficulties in notifying a large number of defense attorneys, ensuring timely and complete access to materials, and the need to adapt modern technologies to simplify and enhance the efficiency of this process. Based on an analysis of Supreme Court case law, the author explores issues concerning proper notification of the completion of the pre-trial investigation, the procedure for reviewing case materials, and the resolution of disputes arising in this context.

In particular, it is noted that the implementation of the function of disclosing criminal case materials to the other party is one of the key elements in ensuring the principle of adversarial proceedings, which guarantees equal opportunities for both parties in the process of proving their case. At the same time, issues related to the potential abuse of this procedural right by the defense, which may lead to delays in case consideration, remain relevant. In this regard, the article substantiates the need to improve procedural mechanisms to prevent such abuses. Additionally, the issue of electronic document management and the potential use of digital technologies to optimize the process of disclosing materials is examined separately.

The article proposes solutions to the challenges associated with the disclosure of materials to the opposing party, particularly improvements in the notification process for defense attorneys, and ensuring proper access to materials.

Key words: *prosecutor, disclosure of materials, pretrial investigation, criminal process, adversariality, right to defense.*

Вступ. Забезпечення належної реалізації принципу змагальності та права на захист є ключовими аспектами кримінального процесу, які безпосередньо впливають на законність і справедливість кримінального провадження. Важливу роль у цьому процесі відіграє прокурор, який, відповідно до положень чинного КПК, не лише здійснює процесуальне керівництво досудовим розслідуванням, але й забезпечує відкриття матеріалів іншій стороні.

Постановка завдання. Актуальність дослідження обумовлена наявністю проблемних аспектів, пов'язаних із практичною реалізацією прокурором своїх обов'язків на етапі відкриття матеріалів. Зокрема, труднощі виникають у зв'язку з необхідністю повідомлення великої кількості захисників, забезпеченням повного та своєчасного доступу до матеріалів, а також адаптацією сучасних технологій для підвищення ефективності цього процесу. Метою цієї статті є аналіз ролі та функцій прокурора під час відкриття матеріалів іншій стороні, з урахуванням норм чинного КПК, судової практики та існуючих проблем у сфері правозастосування.

Результати дослідження. У коментарях до Рекомендації Комітету Міністрів державам – членам Ради Європи № REC (2000) 19 «Про роль прокуратури в системі кримінального судочинства» прямо зазначено, що «публічні обвинувачі при виконанні своїх обов'язків повинні керуватися публічним інтересом» [1]. Роль прокурора за чинним КПК зазнала суттєвих змін порівняно з попереднім КПК 1960 року. Основні зміни стосуються посилення функцій прокурора як процесуального керівника, зміни його ролі в досудовому розслідуванні та судовому розгляді, а також впровадження принципу змагальності. Так, якщо раніше роль прокурора обмежувалася наглядовою функцією за діями слідчого, то нині він виступає повноцінним процесуальним керівником. Прокурор не просто контролює законність розслідування, а безпосередньо спрямовує його хід: визначає ключові напрями, дає обов'язкові вказівки слідчому та самостійно приймає рішення щодо повідомлення про підозру, закриття провадження чи спрямування справи до суду. Як зазначає Шульган І.І., новачі спрямовані на переорієнтацію ролі прокурора (процесуального керівника) з епізодичного нагляду на

безперервне керівництво ходом досудового розслідування конкретного кримінального провадження [2, с. 519].

Загалом функції прокурора в кримінальному провадженні можна визначити як встановлену Конституцією України, Кримінальним процесуальним законодавством, Законом України «Про прокуратуру» та іншими законами України сукупність напрямів кримінально-процесуальної діяльності прокурора, які здійснюються з метою забезпечення додержання законів на всіх стадіях кримінального процесу і сприяння законності винесення судових рішень у кримінальних справах, та направлена на досягнення виконання завдань кримінального судочинства [3, с. 23]. Разом з цим, прокурор отримав і додаткові обов'язки. Прокурор несе відповідальність за доведення вини особи в суді, тому він більш ретельно формує доказову базу ще на стадії досудового розслідування.

Трансформація функції кримінального переслідування в функцію підтримання державного обвинувачення логічно призводить до висновку про те, що найбільш доцільним є здійснення цих функцій однією особою, що підвищить відповідальність прокурора, який здійснює нагляд за дотриманням закону органами дізнання та досудового слідства, за якість пред'явленого обвинувачення, забезпечить ґрунтовне знання ним обставин вчиненого злочину та доказів, зібраних по справі, а також спадковість між кримінальним переслідуванням на досудових стадіях і обвинуваченням в судових стадіях кримінального процесу. [4, с. 44-45].

Нормативно-правове регулювання ролі прокурора при відкритті матеріалів іншої сторони передбачено статтею 290 КПК, детальний аналіз якої дає змогу виокремити та провести класифікацію функцій прокурора на цьому етапі.

Так, визнавши зібрані під час досудового розслідування докази достатніми для складання обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру прокурор або слідчий за його дорученням зобов'язаний повідомити підозрюваному, його захиснику, законному представнику та захиснику особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру, про завершення досудового розслідування та надання доступу до матеріалів досудового розслідування [5].

Отож, саме прокурор відіграє ключову роль у визначенні достатності зібраних доказів. Позаяк він ухвалює рішення про завершення досудового розслідування та перехід до наступного етапу кримінального провадження, що підкреслює його процесуальну самостійність і відповідальність за якість обвинувачення. Крім того, прокурор має забезпечити, щоб фактичні дані у контексті усіх критеріїв допустимості доказів відповідали міжнародним стандартам формування допустимості доказів, виокремлених у практиці ЄСПЛ, які детально викладені та систематизовані [6, с. 210-211]. На наш погляд, цю функцію прокурора можна охарактеризувати як функцію оцінки достатності доказів та прийняття рішення про відкриття матеріалів.

В подальшому прокурор зобов'язаний повідомити підозрюваному, його захиснику та іншим учасникам про завершення досудового розслідування та забезпечити їм доступ до матеріалів. Ця функція прокурора є інформаційно-забезпечувальною та полягає у забезпеченні права сторони захисту на доступ до матеріалів досудового розслідування. Прокурор зобов'язаний надати повну та своєчасну інформацію про всі зібрані докази, що забезпечує реалізацію принципу змагальності та права на захист. Прокурор або слідчий за його дорученням зобов'язаний надати доступ до матеріалів досудового розслідування, які є в його розпорядженні, у тому числі будь-які докази, які самі по собі або в сукупності з іншими доказами можуть бути використані для доведення невинуватості або меншого ступеня винуватості обвинуваченого, або сприяти пом'якшенню покарання [5].

При виконанні цієї функції важливим є забезпечення належної форми повідомлення про завершення досудового розслідування з метою додержання розумних строків. Під час повідомлення про завершення досудового розслідування та надання доступу до матеріалів такого розслідування обов'язковим є долучення до матеріалів кримінального провадження

доказів, що підтверджують направлення стороні захисту цього повідомлення. Оскільки за умови відсутності доказів належного вручення чи направлення стороні захисту повідомлення про завершення досудового розслідування, яке стає початковим моментом відліку для зупинення строку досудового розслідування за правилами ч. 5 ст. 219 КПК України, ознайомлення стороні захисту із матеріалами кримінального провадження поза кінцевим строком досудового розслідування необхідно вважати таким, що відбулося поза межами строку досудового розслідування [7].

Постановою Верховного Суду від 22.02.2022 року у справі № 543/1309/19 [8] залишено без змін ухвали Пирятинського районного суду Полтавської області від 01.10.2020 року і Полтавського апеляційного суду від 22.07.2021 року стосовно Я. та П., а касаційну скаргу прокурора – без задоволення.

Касаційний суд погодився з рішеннями судів попередніх інстанцій та визнав обґрунтованим закриття судом першої інстанції кримінального провадження на підставі п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК, оскільки стороною обвинувачення не дотримано вимог законодавства щодо направлення повідомлення стороні захисту про завершення досудового розслідування саме в той день, коли відомості про вказану процесуальну дію внесено до ЄРДР.

Витяг із журналу реєстрації вихідних документів органу прокуратури з інформацією щодо реєстрації повідомлення про завершення досудового розслідування на ім'я учасників кримінального провадження з боку стороні захисту також не свідчить про направлення листа з таким повідомленням будь-яким видом кореспонденції [9]. Оскільки найбільш надійним способом направлення повідомлення про завершення досудового розслідування є використання рекомендованого поштового відправлення [10].

Також, прокурору потрібно зважати, що повідомлення про завершення досудового розслідування та відкриття матеріалів кримінального провадження для ознайомлення у порядку ст. 290 КПК є процесуальною дією, яка має прямий індивідуальний характер, тобто стосується конкретного учасника кримінального провадження, і не може делегуватися захиснику [11].

Аналогічну позицію Верховний Суд висловив також у рішенні від 21 лютого 2023 року у справі № 760/2257/22, згідно з яким безпосереднє повідомлення як обвинуваченого, так і його захисника про завершення досудового розслідування є обов'язковим. При цьому неприйнятним є здійснення повідомлення обвинуваченого шляхом телефонограми через його захисника [12].

Окрім того, що підозрюваний має право на необмежену кількість захисників під час досудового розслідування, обов'язок повідомити кожного з них про відкриття матеріалів досудового розслідування покладається на прокурора, що інколи є проблематичним та потребує додаткових зусиль та часу. Важливо зазначити, що ці проблеми не знімають з прокурора обов'язку дотримуватися вимог закону та забезпечити реалізацію права підозрюваного на захист. Один з таких випадків описаний у постанові колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 10 листопада 2022 року у справі № 203/2076/21 пропонує шляхи вирішення цієї проблеми. Суд зазначає, що у випадку, коли інтереси підозрюваного представляє кілька захисників, яких у різний час було повідомлено про завершення розслідування та надання доступу до матеріалів, це не вважається неналежним виконанням положень ч. 1 ст. 290 КПК [13].

Це рішення суду можна розглядати як спосіб мінімізувати негативні наслідки великої кількості захисників. Воно дозволяє прокурору гнучко підходити до виконання свого обов'язку щодо повідомлення захисників, враховуючи практичні труднощі, які можуть виникнути. Суд визнає, що одночасне повідомлення всіх захисників може бути неможливим або зайняти багато часу. Тому, якщо прокурор вжив всі розумні заходи для повідомлення захисників, але вони були повідомлені в різний час, це не є порушенням закону.

Наступною функцією прокурора, на нашу думку, є організаційно-контрольна (організаційно-координаційна) функція. Так, прокурор координує дії слідчого щодо відкриття матеріалів, оскільки саме він визначає перелік доказів, які підлягають відкриттю, та може

доручити їх відкриття слідчому. Прокурор контролює виконання обов'язку відкриття матеріалів як з боку слідчого, так і з боку сторони захисту (яка в свою чергу також має відкрити матеріали, на які вона посилається в суді). Ця функція полягає у контролі за дотриманням законності та прав учасників кримінального провадження під час відкриття матеріалів. Прокурор забезпечує, щоб процес відкриття матеріалів відбувався відповідно до вимог КПК.

Одним із перших етапів організаційно-координаційної роботи прокурора є систематизація матеріалів досудового розслідування. Відповідно до ст. 290 КПК, прокурор має визначити перелік доказів, які будуть відкриті іншій стороні. Це включає як перевірку належності та допустимості зібраних доказів так і систематизацію документів у логічній послідовності та підготовку реєстру матеріалів, який додається до повідомлення про завершення досудового розслідування. На практиці сторона обвинувачення подає матеріали в підшитому, пронумерованому виді з описом матеріалів, в свою чергу сторона захисту, надає матеріали в довільній формі.

Особливої уваги потребує підготовка електронних реєстрів та цифрових копій матеріалів. Стрімкий розвиток цифрових технологій та впровадження інформаційно-телекомунікаційної системи досудового розслідування зумовили внесення змін до КПК у 2021 році, зокрема до статті 290. Відтепер процес відкриття матеріалів досудового розслідування, які зберігаються в інформаційно-комунікаційній системі, здійснюється шляхом надання доступу до цих матеріалів або надання їх електронних копій, засвідчених у встановленому порядку [5].

Наступним етапом виконання аналізованої функції являється перевірка законності та обґрунтованості обмеження доступу. Так, згідно ч. 5 ст. 290 КПК у документах, які надаються для ознайомлення, можуть бути видалені відомості, які не будуть розголошені під час судового розгляду. Видалення повинно бути чітко позначено. За клопотанням сторони кримінального провадження суд має право дозволити доступ до відомостей, які були видалені [5]. Судова практика наголошує, що прокурор має діяти добросовісно, не зловживати можливістю обмеження доступу і не використовувати її як засіб тиску на захист.

Ще однією важливою складовою організаційної діяльності прокурора є забезпечення належного доступу іншій стороні до матеріалів досудового розслідування. Це включає інформування сторони захисту про завершення досудового розслідування та місце, час і спосіб ознайомлення з матеріалами, організацію технічних умов для ознайомлення (наприклад, надання копій, створення електронного архіву тощо) та роз'яснення порядку оскарження дій прокурора у разі виникнення спірних ситуацій. Згідно з ч. 4 ст. 290 КПК надання доступу до матеріалів включає в себе можливість робити копії або відображення матеріалів [5], відповідно сторона захисту має право не лише отримати матеріали, але й ознайомитися з ними у зручний спосіб, робити копії або витяги.

Координація дій слідчого та оперативних підрозділів – ще одна складова організаційно-координаційної функції прокурора, яка забезпечує належну підготовку матеріалів до відкриття. Прокурор, як керівник досудового розслідування, відповідає за те, щоб всі учасники процесу діяли злагоджено та ефективно. Він координує дії слідчого, спрямовуючи їх на дотримання всіх вимог щодо відкриття матеріалів.

Після завершення процедури відкриття матеріалів, прокурор організовує їх передачу до суду для подальшого розгляду справи по суті. Саме контроль за систематизацією та відкриттям матеріалів знижує ризик процесуальних помилок, які можуть призвести до визнання доказів недопустимими. Завдяки чіткій координації дій слідчого, оперативних підрозділів та сторони захисту процес відкриття матеріалів проходить швидко та без зайвих затримок.

Отже, організаційно-координаційна функція прокурора під час відкриття матеріалів досудового розслідування іншій стороні є багатогранною діяльністю, яка включає систематизацію доказів, забезпечення доступу до матеріалів та координацію дій учасників процесу. Ця функція спрямована на забезпечення справедливого судочинства, захист прав усіх учасників провадження та реалізацію основних принципів кримінального процесу, передбачених

КПК України. Її належна реалізація є запорукою ефективності та законності кримінального провадження.

Також до функцій прокурора при відкритті матеріалів іншій стороні варто віднести гарантійно-змагальну функцію, яка тісно переплітається з попередньо окресленими. Забезпечуючи для сторін рівний доступ до інформації, прокурор сприяє рівності їх перед законом і судом та реалізації принципу змагальності. Належне виконання цієї функції забезпечує рівність процесуальних можливостей сторін та забезпечення прав на захист. На практиці реалізація гарантійно-змагальної функції прокурора полягає у своєчасному та повному відкритті матеріалів досудового розслідування стороні захисту, наданні їй можливості ознайомитися з доказами обвинувачення та підготуватися до захисту своїх інтересів. Заразом, саме прокурор є тим учасником провадження, який має забезпечити, щоб цей процес пройшов у розумні строки.

Проте, іноді цей процес може затягуватися з різних причин, зокрема через зловживання своїми правами стороною, що може призвести до порушення розумних строків кримінального провадження. Частина 10 статті 290 КПК передбачає механізм вирішення цієї проблеми. У разі зволікання з ознайомленням з матеріалами, слідчий суддя має право встановити строк, після спливу якого сторона вважається такою, що реалізувала своє право на доступ до матеріалів. Цей механізм, на нашу думку, служить процесуально-регулюючою функцією прокурора. Прокурор, звертаючись до слідчого судді з клопотанням про встановлення строку для ознайомлення з матеріалами, забезпечує дотримання розумних строків кримінального провадження та запобігає зловживанню правом на ознайомлення з боку сторони захисту.

Важливо зазначити, що встановлення строку для ознайомлення з матеріалами не повинно порушувати право сторони захисту на захист. Суддя повинен враховувати всі обставини справи, зокрема, обсяг та складність матеріалів, а також поведінку сторони захисту, щоб встановити розумний та справедливий строк.

Разом з цим, реалізація цієї функції не обмежується лише можливістю клопотати про встановлення строку для ознайомлення з матеріалами кримінального провадження, а й полягає у реагуванні прокурора на будь-які порушення прав учасників кримінального провадження, що можуть виникнути під час відкриття матеріалів. Прокурор вживає заходів для відновлення порушених прав та забезпечення законності процесу.

Висновки. З прийняттям нового КПК роль прокурора зазнала суттєвих змін, трансформувавшись з переважно наглядової функції до активного процесуального керівництва. Це відобразилося і на його діяльності під час відкриття матеріалів іншій стороні, де він виступає ключовою фігурою у забезпеченні змагальності сторін та реалізації права на захист. На основі аналізу статті 290 КПК та наукових досліджень, у роботі класифіковано основні функції прокурора на цьому етапі:

1. **Функція оцінки достатності доказів та прийняття рішення про відкриття матеріалів:** прокурор, керуючись своїм внутрішнім переконанням, оцінює зібрані докази на предмет їх достатності для складання обвинувального акта та приймає рішення про завершення досудового розслідування та відкриття матеріалів іншій стороні.

2. **Інформаційно-забезпечувальна функція:** прокурор забезпечує своєчасне та повне інформування підозрюваного, його захисника та інших учасників про завершення досудового розслідування та надання доступу до матеріалів. Особлива увага приділяється належному повідомленню всіх захисників, навіть за їх великої кількості, хоча це може становити певні логістичні труднощі.

3. **Організаційно-контрольна функція:** прокурор координує дії слідчого та інших учасників процесу щодо підготовки та систематизації матеріалів, визначає перелік доказів, які підлягають відкриттю, контролює виконання обов'язку відкриття матеріалів як з боку слідчого, так і з боку сторони захисту, а також забезпечує належний доступ до матеріалів, включаючи електронні реєстри та цифрові копії.

4. **Гарантійно-змагальна функція:** прокурор забезпечує реалізацію принципу змагальності, гарантуючи рівний доступ сторін до інформації та можливість підготовки до

захисту своїх інтересів. Відкриття матеріалів є важливою умовою забезпечення права на захист та справедливого судового розгляду.

5. **Процесуально-регулююча функція прокурора**, яка полягає у своєчасному та ефективному реагуванні на будь-які порушення прав учасників кримінального провадження, що можуть виникнути під час відкриття матеріалів. Прокурор зобов'язаний вживати заходів для відновлення порушених прав, забезпечення законності та справедливості процесу.

На підставі проведеного дослідження можна стверджувати, що роль прокурора при відкритті матеріалів іншій стороні є багатогранною та відповідальною. Від ефективності виконання ним своїх функцій залежить забезпечення законності, справедливості та змагальності кримінального процесу, а також реалізація права на захист.

Список використаних джерел:

1. Рекомендація Rec (2000) 19 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо ролі прокуратури в системі кримінального правосуддя від 6 жовтня 2000 року. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/Rec_2000_19_2000_10_6.pdf (дата звернення – 12.11.2024)
2. Шульган І. І. Процесуальне керівництво досудовим розслідуванням як окрема функція органів прокуратури. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія Юридичні науки*. 2016. № 837. С. 516–520.
3. Ніколайчук Г.А. Повноваження прокурора та їх реалізація у судовому провадженні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Львівський національний університет ім. Івана Франка. Львів. 2019. 262 с.
4. Мовчан Г. В. Процесуальні повноваження прокурора у досудовому провадженні та в суді першої інстанції : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2010. 219 с.
5. Кримінальний процесуальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n4136> (дата звернення – 20.11.2024)
6. Крет Г.Р. Міжнародні стандарти доказування у кримінальному процесі України: теоретико-правові та практичні основи: дис. ... доктора юрид. наук: 12.00.09. Одеса, 2020. 530 с.
7. Постанова Верховного Суду від 13.09.2023 у справі №752/15156/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113536465> (дата звернення – 20.11.2024)
8. Постанова Верховного Суду від 22.02.2022 у справі № 543/1309/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103906811> (дата звернення – 20.11.2024)
9. Постанова Верховного Суду від 14.07.2022 у справі № 183/6198/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105402409> (дата звернення – 20.11.2024)
10. Постанова Верховного Суду від 28.09.2021 у справі № 758/12538/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100063308> (дата звернення – 21.11.2024)
11. Постанова Верховного Суду від 21.02.2024 у справі № 359/7681/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117277334> (дата звернення – 21.11.2024)
12. Постанова Верховного Суду від 21.02.2023 у справі №760/2257/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109176660> (дата звернення – 22.11.2024)
13. Постанова Верховного Суду від 10.11.2022 у справі № 203/2076/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107251801> (дата звернення – 22.11.2024)

